

دستورالعمل حمایت از انتشار مقالات آزاد

۱- کلیات :

«دسترسی آزاد به اطلاعات علمی» به منظور رفع انحصار ناشران تجاری بر تولیدات علمی دانشگاه ها و غلبه بر «بحران نشریات» (یعنی رشد سرسام آور قیمت اشتراک آنها) شکل گرفت. پیش از آن نیز در برخی حوزه ها و کشورها به ویژه در حوزه پزشکی در امریکا برخی مجلات با یارانه های دولتی به رایگان در اختیار خوانندگان قرار می گرفتند.

با توجه به آن که نشر علمی مستلزم صرف هزینه و سرمایه گذاری کلان و در عین حال داشتن تخصص نشر و توزیع است، جنبش دسترسی آزاد، با مقاومت ناشران و موانع مالی بسیاری برخورد کرد. از این رو، چندین مدل مالی برای غلبه بر این مشکل پدید آمد. همچنین، ناشران برای همراهی با مطالبات طرفداران این جنبش برخی مدلها را خود پیشنهاد دادند. اهم مدلهای دسترسی آزاد رایج عبارتند از:

مدل سبز: نویسنده می تواند مقاله خود را در وب سایت شخصی، سازمانی یا بین المللی به طور رایگان در اختیار همگان قرار دهد. این مدل مستلزم پرداخت هیچگونه وجهی از سوی نویسنده یا خواننده نیست. (خواننده تنها برای نسخه رسمی مقاله که در مجله منتشر شده است باید وجه اشتراک بپردازد.)

مدل طلایی: محتوای مجلات طلایی به طور آزاد در اختیار خوانندگان قرار می گیرد. کل محتوا یا بخشی از محتوای مجله برای خواننده آزاد و رایگان است. این مدل بسته به الگوی مالی آن خود به دو شاخه تقسیم می شود :

۱-۱ مجلاتی که هزینه های خود را از محل یارانه ها و کمک ها تامین می کنند (کل محتوا رایگان خواه برای نویسنده خواه برای خواننده)

۱-۲ مجلاتی که هزینه های خود را از نویسنده یا سازمان مادر وی در قالب «هزینه انتشار مقاله» یا APC¹ تامین می کنند. این مجلات خود به دو گروه تقسیم می شوند :

۱-۲-۱ مجلات طلایی محض که پرداخت وجه انتشار در آن الزامی است و انتشار مقاله پذیرش شده منوط به پرداخت این وجه است.

۱-۲-۲ مجلات هیبرید: پرداخت وجه انتشار در آن داوطلبانه است و انتشار مقاله پذیرش شده تحت تاثیر (عدم) پرداخت این وجه قرار نمی گیرد. به این ترتیب، مجله مقالات را در دو گروه پولی و آزاد منتشر می کند. وجه گروه نخست از محل درآمدهای مجله به دست می آید و وجه گروه آزاد از نویسندگانی که داوطلبانه درخواست دسترسی آزاد به مقاله خود را دارند تامین می شود.

¹ Article Processing Charges

۲-۱ مجلات سیاه یا نامعتبر: پرداخت پول الزامی است، اعتبار ندارند گر چه در پایگاه های معتبر باشند.

- بسیاری از مجلات بند ۲ برای نویسندگان کم درآمد تخفیفات یا معافیت از پرداخت در نظر می گیرند.
- جریان های سودجویی از فرصت پیش آمده سوء استفاده کرده و اقدام به انتشار مجلات دسترسی آزاد بی اعتبار یا کم اعتبار کرده اند که به مجلات Predatory OA مشهور شده اند. گاهی حتی تمامی مجلات یک ناشر در این زمره است که خود ناشر هم Predatory تلقی می شود.
- فهرست بسیاری از این مجلات در قالب «لیست سیاه» وزارتین و همچنین دانشگاه آزاد تدوین شده است. با این حال، برخی مجلات هنوز شناسایی نشده اند یا این که به تازگی منتشر شده اند.

۲. اهداف:

بر اساس آنچه در مقدمه آمد، ضروری است سیاست های دانشگاه شیراز در حمایت از این جنبش روشن و شفاف باشد تا

الف) ضمن حمایت از آرمانهای آزادیخواهانه آن،

ب) کیفیت مقالات نیز تضمین شود و

ج) در عین حال، با توجه به مشکلات مالی فراروی دانشگاه، در مواردی که حمایت از این آرمانها بدون پرداخت وجه میسر است، از پرداخت این وجوه تا جایی که امکان دارد پیشگیری شود.

۳. منابع شناسایی مجلات دسترسی آزاد :

الف) مجلات طلایی محض : پایگاه Sherpa-Romeo و راهنمای مجلات آزاد DOAJ

ب. (مجلات طلایی هیبرید : پایگاه Sherpa-Romeo و وب سایت ناشران معتبر

ج) مجلات سیاه یا نامعتبر: لیست های سیاه وزارتین و دانشگاه آزاد اسلامی

۴. شرایط حمایت :

مقالات پذیرفته شده برای انتشار در مجلات طلایی محض (موضوع بند ۱-۲-۱) یا هیبرید (موضوع بند ۱-۲-۲) مورد حمایت قرار می گیرند.

۴-۱ عضو هیات علمی موظف است پیش از ارسال مقاله برای مجله ، مراتب را به طور مکتوب به معاون محترم پژوهشی اطلاع دهند تا پس از تعیین اعتبار مجله توسط واحد علم سنجی مجوز حمایت از مقاله صادر گردد.

۴-۲ عضو هیات علمی موظف است از مجله درخواست تخفیف یا معافیت پرداخت وجه انتشار بنماید و مستندات آن را جهت دریافت حمایت مالی ارائه دهد.

تبصره: در صورتی که عضو هیات علمی پس از پرداخت وجه یا پیش از درخواست تخفیف یا معافیت اقدام به ارسال و اخذ پذیرش نماید، دانشگاه تعهدی به حمایت مالی مقاله مربوطه نخواهد داشت.

۴-۳ از مقالات پذیرفته شده برای انتشار در مجلات طلایی هیبرید تنها در صورتی حمایت به عمل می آید که:

الف. مجله ای با درجه اعتبار مشابه در موضوع مربوطه (بدون درخواست وجه انتشار) وجود نداشته باشد؛

ب. امکان انتشار در مجله ای با درجه اعتبار مشابه در موضوع مربوطه (بدون درخواست وجه انتشار) وجود نداشته باشد (برای مثال در مرحله داوری مقاله مورد نظر را بررسی و رد کرده باشد).

۴ حمایت تنها از انتشار در مجلات معتبری صورت می گیرد که در مجموعه هسته^۲ پایگاه های WoS یا پایگاه اسکوپس به شرح جدول (۱) نمایه شده باشند.

۵. مبلغ حمایت

۱- سقف مبلغ حمایت بر اساس سطح اعتبار مجله و با پرداخت معادل ریالی هزینه انتشار بر اساس جدول ذیل تعیین می گردد:

سقف مبلغ مورد حمایت (به دلار)	شاخص	سطح اعتبار	پایگاه
۱۵۰۰	$IF/MIF > 2$	خیلی معتبر	WoS
۵۰۰	$2 \geq IF/MIF = 1$	معتبر	
۳۰۰	$0 < IF/MIF < 1$	تا حدی معتبر	
۳۰۰	-	کمی معتبر	Scopus یا WoS

۲- مبلغ حمایت برای مجلات WoS، بر اساس نسبت ۹۰/۱۰ تعیین می شود، که ده درصد حق انتشار از محل گرنت عضو هیات علمی و ۹۰ درصد مابقی از کمکهای معاونت پژوهشی تامین می شود.

۳- مبلغ حمایت برای مجلات کم اعتبار (در WoS یا اسکوپس)، بر اساس نسبت ۵۰/۵۰ تعیین می شود، که نیمی از حق انتشار از محل گرنت عضو هیات علمی و نیمی دیگر از منابع شخصی نویسنده تامین می شود.

² Core collection